

Peter Demetz

**DOCTOR
HONORIS
CAUSA**

Peter Demetz

MASARYKOVA UNIVERZITA

26. listopadu 2014

**DOCTOR
HONORIS
CAUSA**

ŽIVOTOPISNÁ DATA

Narozen 21. října 1922 v Praze

AKADEMICKÉ TITULY A VĚDECKÉ HODNOSTI:

- 1947 PhDr., Karlova univerzita (disertace *Vliv Franze Kafky na anglickou literaturu /1930–1947/*)
1954 M.A., Columbijská univerzita
1956 PhD. (srovnávací dějiny literatur), Yaleova univerzita
1958 docent německé literatury, Yaleova univerzita
1960 mimořádný profesor německé literatury, Yaleova univerzita
1962 řádný profesor německé literatury a srovnávacích dějin literatur, Yaleova univerzita

ZASTÁVANÉ POZICE:

- 1950–52 redaktor kulturní sekce Rádia Svobodná Evropa, Mnichov
1953–54 asistent německého jazyka, Columbijská univerzita
1956–58 lektor německého jazyka, Yaleova univerzita
1958–60 docent německého jazyka, Yaleova univerzita
1962– profesor německé literatury a srovnávacích dějin literatur, Yaleova univerzita
1963–69 vedoucí Ústavu germánských jazyků a literatur, Yaleova univerzita
1991 emeritování

UDĚLENÁ OCENĚNÍ:

- 1971 Goethova medaile (Goethe-Institut Mnichov), SRN
1972 Profesura Johna Williama Sterlinga, Yaleova univerzita
1984 Komandérský kříž Řádu za zásluhy Spolkové republiky Německo, SRN
1994 Cena Johanna Heinricha Mercka za vědeckou prózu, Německá akademie pro jazyk a slovesnost (Deutsche Akademie für Sprache und Dichtung), Darmstadt, SRN
1996 Cena Alexandra von Humboldta, SRN
2000 čestný doktorát, Ostravská univerzita v Ostravě
2000 Medaile za zásluhy II. stupně (udělena Václavem Havlem)
2004 Evropská kulturní cena Evropské kulturní nadace v Bazileji (Europäische Kulturstiftung Basel), Švýcarsko
2007 Stříbrná medaile Karlovy univerzity
Cena hlavního města Prahy (stříbrná medaile)
2012 Knižní cena Georga Dehia (Georg Dehio Buchpreis 2012 – Hauptpreis) za celoživotní dílo (Deutsches Kulturforum östliches Europa), Berlín, SRN
Zlatá medaile Univerzity Karlovy
2014 Cena Jiřího (George) Theinera, Praha

ZASTÁVANÉ AKADEMICKÉ FUNKCE, STIPENDIA A JMENOVÁNÍ:

- 1959–60 Morse Fellow na Yaleově univerzitě
 1961–62 hostující profesor na Cornellově univerzitě
 1965 hostující profesor na Columbijské univerzitě
 1965–66 Guggenheim Fellowship
 1966–91 člen korespondent Berlínské akademie umění
 1971 člen PEN klubu SRN
 1972 člen PEN klubu USA
 1973 člen PEN klubu Rakouské republiky,
 člen PEN klubu exilových spisovatelů
 1975–76 research fellow Federální agentury pro humanitní vědy
 (National Endowment for the Humanities, NEH), Washington, D. C.
 1975–78 člen evaluační komise Fullbright Commission, Washington
 1976 hostující profesor na Univerzitě v Princetonu
 1979–80 místopředseda Asociace moderních jazyků
 (Modern Language Association, MLA), USA
 1981 předseda Asociace moderních jazyků
 (Modern Language Association, MLA), USA
 1981 člen Americké akademie umění a věd, Cambridge (Mass.)
 1982–85 ředitel Oddělení humanitních věd na Yaleově univerzitě
 1984 člen evaluační komise pro humanitní vědy, Connecticut College,
 New London, USA
 1985 hodnotitel studijního programu srovnávacích literatur,
 Univerzita v Iowě, USA
 1985–86 fellow Wissenschaftskolleg Berlin, Berlín, SRN
 1986–96 člen a mluvčí poroty pro udělení cen I. Bachmannové,
 Klagenfurt, Rakousko
 1987 hostující profesor Vysoké školy v St. Gallenu, Švýcarsko
 1988 člen komise pro letní semináře pro vysokoškolské
 učitele Federální agentury pro humanitní vědy
 (National Endowment for the Humanities, NEH), Washington, D. C.
 1991 dopisující člen Institutu humanitních věd (Institut für
 die Wissenschaften vom Menschen), Vídeň, Rakousko
 člen Evropské akademie věd a umění, Salcburk, Rakousko
 1994 dopisující člen Institutu germánských studií, Londýnská univerzita,
 Velká Británie
 1994–2002, 2006
 hostující profesor na Ostravské univerzitě v Ostravě
 2002 hostující profesor na Masarykově univerzitě
 (Ost- und Südosteuropa-Institut)
 2001, 2004, 2008, 2010, 2011
 porotce pražské Ceny Franze Kafky (vedle K. Krolopa,
 M. Reicha-Ranického, H. D. Zimmermanna, J. Stránského a dalších)
 2007–08 hostující profesor – profesura z fondu Charlotte M. Craigové
 (Státní univerzita New Jersey /Rutgersova univerzita/)
 2010–12 hostující profesor na Masarykově univerzitě
 (Wissenschaftskolleg Österreich-Bibliothek)

Host v Literarisches Quartett Marcela Reicha-Ranického, přispěvatel
Frankfurter Allgemeine Zeitung (mj. recenze české literatury) atd.

AUTORSKÉ KNIŽNÍ PUBLIKACE (VÝBĚR)

René Rilkes Prager Jahre (Düsseldorf, 1953, čes. *René. Pražská léta*
Rainera Marii Rilka, 1998)

Marx, Engels und die Dichter (Stuttgart, 1959, angl. *Marx, Engels and the Poets*,
Chicago and London, 1967, špan. *Marx, Engels y los poetas*, Barcelona, 1968,
jap. *Marukusu, Enegrusu to Shijintachi*, Tokyo, 1973)

Formen des Realismus – Theodor Fontane (München, 1964)

German Post-War Literature (New York, 1970, 1972, něm. *Die süße Anarchie.*
Skizzen zur deutschen Literatur seit 1945, Berlin, 1970, 1973)

After the Fires. Recent Writing in the Germanies, Austria and Switzerland
(New York, 1986, 1992, něm. *Fette Jahre, magere Jahre. Deutschsprachige*
Literatur von 1965 bis 1985, München, 1988)

Worte in Freiheit. Der italienische Futurismus und die deutsche literarische
Avantgarde (München, 1990)

Böhmische Sonne, mährischer Mond. Essays und Erinnerungen
(Wien, 1996, čes. *České slunce, moravský měsíc. Eseje a vzpomínky*,
Šenov u Ostravy, 1997)

Böhmen böhmisch. Essays. (Wien, 2006, čes. *Dějiště Čechy*, Praha, 2008)

Prague in Black and Gold. The history of a city (London 1997, New York, 1997,
něm. *Prag in Schwarz und Gold. Sieben Momente im Leben einer europäischen*
Stadt, München 1998, čes. *Praha černá a zlatá. Výjevy ze života jednoho*
evropského města, Praha, 1998, it. *Praga d'oro e nera. Scene dalla vita di una*
città europea, Palermo, 2001)

The air show at Brescia, 1909 (New York 2002, něm. *Die Flugschau von Brescia*,
Wien 2002, it. *Aeronauti, Milano*, 2002, čes. *1909: aeroplány*
nad Bresciou, Praha, 2003)

Prague in danger. The years of German occupation, 1939–45. Memories
and History, Terror and Resistance, Theater and Jazz, Film and Poetry, Politics
and War (New York, 2008, něm. *Mein Prag. Erinnerungen 1939 bis 1945*,
Wien, 2007, čes. *Praha ohrožená 1939–1945. Politika, kultura, vzpomínky*,
Praha, 2010)

EDICE (VÝBĚR)

Franz Kafka a Praha (Praha, 1947)

Neviditelný domov. Verše exulantů 1948–1958 (Paris, 1953)

Twentieth Century Views. Bertolt Brecht (Prentice-Hall, 1962)

Gotthold Ephraim Lessing. *Nathan der Weise. Dichtung und Wirklichkeit*
(Berlin, 1966)

An Anthology of German Literature 800–1750

(spolu s W. T. H. Jacksonem, Prentice-Hall, 1968)

The Disciplines of Criticism. Wellek-Festschrift

(spolu s T. Greenem a L. Nelsonem, New Haven, 1968)

Karl Gutzkow. *Libérale Energie* (Berlin, 1974)

- Proceedings of the AATG Annual Meeting (Bonn)*
(spolu s R. Grimmem, E. Reichmannovou a W. Sokelem, Philadelphia, 1975)
- Arsenal. Beiträge zu Franz Tumlér*
(spolu s H. D. Zimmermannem, München, 1977)
- Theodor Fontane. *Short Novels and Other Writings* (New York, 1982)
- Alt-Prager Geschichten* (Frankfurt a. M., 1982)
- Theodor Fontane. *Desilusions/Confusions. The Poggenpuhl Family*
(přel. W. Zwiebel a G. Annanová, New York, 1990)
- Gotthold Ephraim Lessing. *Nathan der Weise, Minna von Barnhelm and other plays and writings* (New York, 1991)
- Geschichten aus dem alten Prag (Sippurim)* (Frankfurt a. M., 1994)
- Der Herrgott schuldet mir ein Mädchen. Tschechische Lyrik des 20. Jahrhunderts* (spolu s L. Nezdařilem, München, 1994)
- T. G. Masaryk. *Polemiken und Essays zur russischen und europäischen Literatur und Geistesgeschichte. Dostojevskij. – Von Puškin zu Gorkij. – Musset, Byron, Goethe, Lenau* (Wien–Köln–Weimar, 1995)
- Rilke – ein europäischer Dichter aus Prag*
(spolu s J. W. Storckem H. D. Zimmermannem, Würzburg, 1998)
- Karel Havlíček. *Polemische Schriften* (Stuttgart–München, 2001)
- Fin de Siècle: Tschechische Novellen und Erzählungen* (München, 2004)
- Hans Werner Kolben. *Das Schwere wird verschwinden. Gedichte aus Prag und Theresienstadt* (Wien–Wuppertal, 2011)
- Spoluvydavatelem ediční řady *Tschechische Bibliothek*, reprezentativního průřezu české literatury o 33 svazcích (spolu s Jiřím Grušou, Peterem Kostou, Eckhardem Thielem a H. D. Zimmermannem, Deutsche Verlags-Anstalt), na některých svazcích se Peter Demetz podílel jako editor, překladatel či autor doslovu.

PŘEKLADY Z ČESKÉ LITERATURY (VÝBĚR)

- Jiří Orten. *Gedichte* (Merkur 4, 1950)
- Božena Němcová. *Die Grossmutter* (Zürich, 1959)
- František Halas. *Poesie* (Frankfurt a. M., 1965)
- Neue tschechische Dissidenten. Karel Šiktanc und Jaroslav Seifert*
(Kontinent, Berlin, 1976)
- Svatopluk Čech. *Der Buchdämon* (Alt-Prager Geschichten, Frankfurt a. M., 1982)
- Jaroslav Durych. *Das Almosen* (Alt-Prager Geschichten, Frankfurt a. M., 1982)
- Jakub Arbes. *Die letzten Harfenspieler*
(Alt-Prager Geschichten, Frankfurt a. M., 1982)
- Jiří Orten. *Elegie/Elegien* (Wien–Wuppertal 2011)

LAUDATIO

Roman Kopřiva

Vaše Magnificence, pane rektore, honorabiles, vážení členové vědeckých rad, vážení hosté, dámy a pánové,

dovolte mi, abych vám představil emeritního profesora Yaleovy univerzity Petera Demetze, významného literárního komparatistu, kritika, esejistu a překladatele.

Profesor Demetz po studiích filozofie, srovnávací vědy náboženské, germanistiky a anglistiky na Karlově univerzitě v Praze, zejména v semináři prof. Huga Siebenschneida, ale také u Jana Patočky a Ladislava Riegera, která završil doktorátem, odešel v roce 1949 do exilu. V dalších studiích pokračoval na univerzitách v Curychu, v Londýně, ve Spojených státech amerických na Columbijské univerzitě a posléze na Yaleově univerzitě. Tam také získal druhý doktorát v oboru srovnávací vědy literární a následně se na této univerzitě habilitoval, získal řádnou profesuru a vedl několik let Ústav germanistiky a srovnávacích literatur. Jako žák a nástupce profesora René Wellka na ní působil až do svého emeritování v roce 1991. Často ovšem přednášel jako hostující profesor i na jiných univerzitách, např. na Cornellově a Columbijské univerzitě, v Princetonu a na Vysoké škole v St. Gallenu. Rovněž absolvoval studijní stáže jako fellow např. ve vědeckém kolegiu Wissenschaftskolleg Berlin nebo v renomovaném vídeňském Institutu humanitních věd (*Institut für die Wissenschaften vom Menschen*). Z řady mezinárodních ocenění připomeňme jen tolik, že se stal místopředsedou a poté i předsedou Asociace moderních jazyků ve Spojených státech (*Modern Language Association – MLA*) a že byl mimo jiné po deset let členem a mluvčím poroty pro udělení Ceny Ingeborg Bachmannové v Klagenfurtu.

Zvláštní pozornost na tomto místě zasluhuje vztah profesora Demetze ke Starému světu a jeho původní vlasti. Rodinné tradice, v nichž byl profesor Demetz vychovávan, se nesly v duchu žitého masarykovství. Profesor Demetz se sám identifikoval v bolzanovsko-rádlavsko-uržidilovské tradici s Československem nikoli jakožto státem jednoho etnicky vymezeného státního národa, ale s Masarykovou republikou národností a perspektivním modelem multikulturní občanské společnosti. Podle Karla Schwarzenberga je „jedním z posledních zemských Čechů“ (*einer der letzten Böhmen*).

Profesor Demetz přispěl k rozvoji literárněvědného komparatistického bádání, a to nejen tam, kde jde o pražskou německy psanou literaturu, jak ji reprezentují Rilke a Kafka nebo právě jeden z posledních autorů „pražské školy“ Hans Werner Kolben, mimochodem Demetzův přítel. Místo studia uměle separovaných národních literatur a germanistiky jako jakési „Nationalwissenschaft“, instrumentalizované k obraně tzv. národních i jiných, literatury cizích zájmů, pěstuje profesor Demetz daleko spíše studium literatury světové (ve smyslu Johanna Wolfganga Goetha) i v dnešní době moderní arealová studia, jež demonstrují konstruovanost moderních národů, konstruovanost obrazů souseda, etnickou a kulturní pluralitu, vzájemnost, prostupování, ba amalgamování, ale také sociodiverzitu různých živlů a vlivů. K předmětům výzkumu patří literární moderna, avantgarda i současná literatura. Toto směřování nejspíš už předjela jeho pražská disertace pod titulem „Vliv Franze Kafky na anglickou literaturu (1930–1947)“.

V jeho vědeckém díle není však pominuta ani masarykovská linie. S osobní kritickou recepcí Masaryka a Masarykovy literární činnosti souvisí i Demetzův

významný ediční počín, totiž vydání Masarykových esejů a polemik k ruským a evropským literárním a duchovním dějinám. Tento původně plánovaný třetí díl spisu *Rusko a Evropa* je tak poprvé dostupný v kompletním čtenářském vydání. Toto kritické osvojování Masaryka připomnělo přitom ne tak podněty z anglosaského světa, k nimž se Masaryk hlásil později, jako spíše Masarykovo zamlčované zakořenění v německé, respektive rakouské literatuře a kultuře.

Profesor Demetz sdílel dále tradice pražského strukturalismu, jak je předával posluchačům jeho učitel René Wellek, a v duchu svého učitele nebo i takového Otokara Fischera komparatistický přístup chápaný s evropskou šíří. Tuto průpravu, obohacenou vlastní vědeckou a pedagogickou zkušeností ze Spojených států amerických i evropských univerzit, předával po svém emeritování a návratu do Československa, respektive České republiky studentům na zdejších univerzitách. V kurzech, pořádaných mimo jiné pobočkou rakouského Ústavu pro východní a jihovýchodní Evropu (*Ost- und Südosteuropa-Institut*) na FF MU za vedení dr. Jany Stárkové, učil posluchače pracovat dílostřednou metodou s texty, zejména s texty literární avantgardy, a tvořivě nad nimi diskutovat. V posledních letech se podílel na přednáškové činnosti na Masarykově univerzitě v rámci cyklu přednášek Rakouská knihovna (*Wissenschaftskolleg Österreich-Bibliothek*, ve spolupráci s Moravskou zemskou knihovnou), a napomáhal tak internacionalizovat výuku na této univerzitě a posilovat její interdisciplinární ráz.

Profesor Demetz dokáže ve své osobě spojovat hlediska akademické literární vědy s aktuální literární kritikou a živým, obecně srozumitelným podáním. V tom lze spatřovat nejen vliv anglosaského vědeckého stylu, jak jej u něho atestuje vůdčí německý kritik Marcel Reich-Ranicki, ale snad i zvyklosti jeho mateřské Univerzity Karlovy, jak je známe z působení F. X. Šaldy, ale i Reného Wellka, k němuž se prof. Demetz výslovně hlásil. Myslím, že však příliš nechybíme, budeme-li v jeho germanisticko-bohemistické orientaci a neúnavné propagaci české literatury v zahraničí hledat i mentální spojnicí k Arne Novákovi. Nikoli ovšem asi k Novákovi v době po první světové válce, který se vyvíjel – i podle Wellka – takovým směrem, že bychom ho mohli označit za konzervativce, nacionalistu a tradicionalistu, nýbrž k Novákovi mladšímu, ke znamenitému literárnímu kritikovi, který se vedle svého původně germanistického zaměření vyznával z neslábnoucího obdivu k duchu kritické racionality a humanismu, jak ho pro něj nezastupitelně ztělesňoval Gotthold Ephraim Lessing. Zájem o dílo židovského autora Siegfrieda Kappera, pišícího v podunajské monarchii německy, česky i latinsky, sdílí Demetz zase se zakladatelskou postavou brněnské literárněvědné germanistiky, profesorem Janem Krejčím.

V kontinuálním spojování tradic kontinentální i transkontinentální literární vědy následuje Peter Demetz v neposlední řadě i profesora Masarykovy univerzity Romana Jakobsona.

Navzdory nepochybnované platnosti imanentních estetických kritérií se v Demetzově vědecké práci neztrácí ani občanský ethos, tedy zřetel k složkám mimo-literárním. I v tomto rysu lze spatřovat, byť s nepřehlédnutelnou a reflektovanou diferencí, pojítka s Tomášem Garrigueem Masarykem.

Úhrnem lze říci, že ač Peter Demetz na brněnské alma mater nestudoval, dove-de svým zaujetím pro věc živě zpřítomňovat ducha Masarykova kriticizmu a předávat ho při výuce i studentům univerzity dál. Dělá čest instituci i jménu, jež toto vysoké učení nese. Udělení čestného doktorátu profesoru Demetzovi je veřejným potvrzením této duchovní afinity.

PROSLOV

Peter Demetz

Vaše Magnificence, pane rektore, spectabiles, honorabiles, vážení hosté, dámy a pánové,

jsem jedním z těch lidí, kteří se znovu a znovu vrací do Brna, i když jsem se narodil v Praze. Nejšťastnější dny svého mládí a slunečnou dobu první Československé republiky jsem strávil nehledě na to zde v Brně. Je mnoho důvodů, proč se rád procházím z Úvozu do Joštovy nebo z náměstí Svobody k hlavnímu nádraží nebo proč rád posedím u Kolbavy na kávě. Stojím dnes tady ve zvláštní chvíli radosti, pýchy, upřímné vděčnosti a pokory, abych od Masarykovy univerzity převzal titul doctor honoris causa. Víím, že je to chvíle v mém životě naplněná ojedinělým a šťastným pocitem, a rád bych vyjádřil svou vděčnost a poděkování panu rektorovi, panu děkanovi, Vědecké radě Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a Vědecké radě Masarykovy univerzity a všem brněnským kolegům, kteří se na tomto rozhodnutí podíleli.

Mé první myšlenky na Brno jsou spojeny se vzpomínkami na prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka. Když mi bylo šest let, díval jsem se ven oknem z otcovy kanceláře v Redutě a pozoroval prezidenta Masaryka, který tu byl právě na návštěvě Zemského muzea – byla to státní návštěva, která z města udělala město politiků, stárnoucích legionářů v rozmanitých uniformách, krásných dívek v moravských krojích, a pan prezident, pokud si dobře vzpomínám, stál oděn ve světlém letním obleku, téměř bílém.

Tyto zářivé obrázky z mé paměti nikdy nevymizely, a byl jsem proto velice rád, když mi kolegové z vídeňského Institutu humanitních věd navrhli, abych edičně připravil a publikoval rané eseje Tomáše Garrigua Masaryka o ruské a evropské literatuře, později začleněné do jeho díla *Rusko a Evropa*. Mladý docent psal tehdy ještě německy. Vycházel jsem ze tří textů – z původního rukopisu, dochovaného jakoby zázrakem ve Vojenském archivu v Praze, dále z několika útržkovitých stránek napsaných rovněž Masarykovou rukou, které se nacházejí v knihovních fondech v Harvardu a Pittsburgu, a konečně z anglického výboru, pořízeného americkými kolegy. Mohu tedy přinejmenším říci, že nám tyto eseje sdělují, co si Masaryk původně myslel nejen o Dostojevském, Turgeněvovi či Gorkém, ale také o Mussetovi, Goethovi nebo Lenauovi, abych tu jmenoval alespoň některé. Pořád si myslím, že Masaryk psal tyto eseje, nebo alespoň některé z nich, ve svém bytě ve Vídni, v 9. okrese, v Berggasse, z něhož mohl nahlížet do oken univerzitního kolegy Sigmunda Freuda.

A přece to nebyl jediný Masaryk (k němuž se brněnská univerzita od samého počátku hlásila), ale i ostatní učitelé a akademičtí pracovníci z jejich řad, kteří byli důležití pro mé vzdělání, často spíše jako osobnosti než z hlediska akademického. Profesor Roman Jakobson byl blízkým přítelem mého průvodce na Yaleu – Reného Welleka. (Oba byli členy Pražského lingvistického kroužku.) Když jsem byl studentem, představovali ti dva pro mne nejproduktivnější přístupy k teorii literatury. Když Roman Jakobson přijel na návštěvu z Harvardu, aby promluvil k fakultě a studentům na Yaleu, často jsem přemýšlel, o čem asi tak otcové strukturalismu hovořili mezi sebou.

Mám ale ještě starší vzpomínku na rodinu Jakobsonových v Brně. Jednou jsem navštívil dr. Sonju Jakobsonovou, která si poté, co se rozvedla s Romanem, vzala skladatele Pavla Haase. Byl jsem na jednom z prvních představení jeho opery *Šarlatán* v Zemském, tedy dnešním Mahenově divadle a při odchodu z budovy jsem se ocitl uprostřed pouliční demonstrace na obranu ohrožené republiky, první z mnoha, kterých jsem se zúčastnil v těžkých časech Mnichova a kapitulace republiky.

Studium na Masarykově univerzitě formovalo kreativitu mnohých jiných, učitelů a přátel, a já mám mnoho důvodů, proč si vážit vzpomínek na dobu, kdy jsem je poznal.

Mladý profesor, který mě přivedl k české literatuře z přelomu 19. a 20. století na gymnáziu v Legionářské ulici, byl Robert Konečný a bylo by bývalo mým přáním, abych se z jeho učení mohl těšit mnohem déle. Byl však zatčen v listopadu 1939, školní rok tenkrát sotva začal. Až mnohem později jsem se dozvěděl o jeho vlastních studiích a poválečné výuce na Masarykově univerzitě. Určité jsem ani nevěděl, že byl nadaným básníkem, ale seznámil mne s Juliem Zeyerem a Otokarem Březinou, stupňoval mé nadšení pro Rainera Mariu Rilka, náhlého to spojence českého moderního spiritualismu, který byl Březinovi nablízku víc, než jsem kdy tušil.

Ze spolužáků na Legionářské si živě vzpomínám na Vojtěcha Jestřába, kterému jsme říkali Vojecek Jestřábů. Myslím, že nás k sobě přitahoval sdílený odstup od kamarádů-šplhounů, kteří vypadali tak, že nemyslí na nic jiného než na dobré známky. Vojtěch Jestřáb často přinesl do školy kytaru a během přestávky v deset hodin jsme společně zpívali nejnovější písně z revu Voskovce a Wericha *Svět patří nám* nebo *Španělskou zemi já mám rád* na hudbu Jaroslava Ježka. Byl jsem docela překvapen, když jsem se mnohem později doslechl, že Vojtěch nepostrádal disciplínu a vystudoval filozofii, lingvistiku a sociologii na Masarykově univerzitě, ale zato mne naopak vůbec nepřekvapilo, že se stal autorem nejpůsobivějších brněnských románů *Brno – můj Amarcord* a *Hmatat až k nahotě*. Stále hluboce lituji, že tyto knihy, které patří k nejvýznamnějším dílům novodobé české prózy, pořád ještě nebyly přeloženy do všech významných světových jazyků.

Pokud bych měl konkurovat brněnským příběhům tohoto svého spolužáka, určitě bych bez zaváhání vyprávěl malý příběh o svých zkušenostech z roku 1944. Považovali mě za „mišence prvního stupně“, a tak jsem se tenkrát ocitl v táboře nucených prací v Polsku. Protektorátní gestapo mě chtělo vyšetřovat pro mou údajnou účast na aktivitách jisté ilegální skupiny. V táboře mne proto zatkli a poslali transportem do Čech. Strávil jsem tehdy dva nebo tři týdny po různých vězeních na cestě do Prahy. Koncem listopadu 1944 jsem se mimo jiné dostal do brněnské věznice na Cejlu, známé svým koloritem: Byla to zajímavá sešlost, sovětské piloty, moravští právníci, čeští studenti a ti všichni si navzájem vyprávěli své dobrodružné příběhy. Hodně času jsem tam strávil dívaje se z okna, protože jsem zjistil, že na druhé straně ulice byla stará budova varieté, které jsem dobře znal. Chodil jsem tam totiž se svou guvernankou na nedělní odpolední představení – vždy nejdříve kouzelník a pak jste se prostě museli otočit k plátnu na druhém konci haly, americký film, Harold Lloyd, Buster Keaton či Charlie Chaplin a to nejdůležitější ze všeho, zelená láhev Lesněnky, kterou mi objednal můj doprovod, to mi v nabídce věznice na Cejlu hodně chybělo.

Proč tu vyprávím tento příběh znovu? Protože se k němu pojí závěr mého brněnského rozjímání. Všiml jsem si, že se v minulosti jména držitelů čestných

doktorátů objevila na internetu ve dvou barvách: jména osob někdy v červeném inkoustu, ostatních, snad blíže k domovu, v modrém. Vím, že přicházím do Brna ze země za Atlantikem, a jsem náramně rád, že moje jméno se objeví na internetu v barvě modré, jako jsou mraky, kterými moje letadlo prolétlo do města, kde jsem byl jednou šťastným chlapcem. Děkuji mnohokrát.

Peter Demetz

MASARYK UNIVERSITY
November 26, 2014

**DOCTOR
HONORIS
CAUSA**

BIOGRAPHICAL DATA

Born on 21 October 1922 in Prague

ACADEMIC DEGREES AND TITLES:

- 1947 PhDr., Charles University; thesis title: "*The Influence of Franz Kafka on Literature in English (1930–1947)*"
- 1954 M.A., University of Columbia
- 1956 Ph.D., comparative literary history, Yale University
- 1958 associate professor of German literature, Yale University
- 1960 extraordinary professor of German literature, Yale University
- 1962 professor of German literature and comparative literary history, Yale University

POSITIONS HELD:

- 1950–52 cultural section editor, Radio Free Europe, Munich
- 1953–54 instructor of German, University of Columbia
- 1956–58 lecturer of German, Yale University
- 1958–60 associate professor of German, Yale University
- 1962– professor of German literature and comparative literary history, Yale University
- 1963–69 head of Department of Germanic Languages and Literatures, Yale University
- 1991 emeritus procedure

AWARDS RECEIVED:

- 1971 Goethe Medal (Goethe-Institut München), West Germany
- 1972 John William Sterling Professorship, Yale University
- 1984 Commander's Cross of the Order of Merit of the Federal Republic of Germany.
- 1994 Johann Heinrich Merck Prize for Literary Criticism and Essays, (Deutsche Akademie für Sprache und Dichtung), Darmstadt, Germany
- 1996 Humboldt Prize, Germany
- 2000 honorary doctorate, University of Ostrava
- 2000 Medal of merit, 2nd class (conferred by Václav Havel)
- 2004 European Culture Award (Europäische Kulturstiftung), Basel, Switzerland
- 2007 silver medal of Charles University, City of Prague Award (silver medal)
- 2012 Georg Dehio Book Prize (Georg Dehio Buchpreis 2012 – Hauptpreis) for lifetime achievement (Deutsches Kulturforum östliches Europa), Berlin, Germany

- 2012 Gold medal of Charles University
 2014 George Theiner Prize, Prague, Czech Republic

ACADEMIC POSITIONS, SCHOLARSHIPS AND APPOINTMENTS:

- 1959–60 Morse Fellow at Yale University
 1961–62 visiting professor at Cornell University
 1965 visiting professor at the University of Columbia
 1965–66 Guggenheim Fellowship
 1966–91 corresponding member of the Berlin Academy of Arts 1971
 member of PEN Germany
 1972 member of PEN USA
 1973 member of PEN Austria and PEN Writers in Exile Network
 1975–76 research fellow at the National Endowment for the Humanities (NEH)
 1975–78 member of the Fulbright Commission evaluation committee,
 Washington, D. C.
 1976 visiting professor at Princeton University
 1979–80 vice-chair of the Modern Language Association (MLA), USA
 1981 chairman of the Modern Language Association (MLA), USA
 1981 member of the American Academy of Arts and Sciences, Cambridge
 (Mass.)
 1982–85 director of the Yale University humanities programme
 1984 member of the evaluation committee for the humanities,
 Connecticut College, New London, USA
 1985 comparative literature programme evaluator, University of Iowa, USA
 1985–86 Wissenschaftskolleg fellow, West Berlin, West Germany
 1986–96 Ingeborg Bachmann Prize jury member and spokesperson,
 Klagenfurt, Austria
 1987 visiting professor at the University of St. Gallen, Switzerland
 1988 committee member at the National Endowment for the Humanities
 (NEH) Summer Seminar for College and University Teachers,
 Washington, D. C.
 1991 corresponding member of the Institute for Human Sciences (Institut
 für die Wissenschaften vom Menschen), Vienna, Austria member
 of the European Academy of Sciences and Arts, Salzburg, Austria
 1994 corresponding member of the Institute of Germanic Studies,
 University of London, United Kingdom
 1994–2002, 2006
 visiting professor at the University of Ostrava
 2002 visiting professor at Masaryk University
 (Ost- und Südosteuropa Institut)
 2001, 2004, 2008, 2010, 2011
 Franz Kafka Prize jury member (with K. Krolop, M. Reich-Ranicki,
 H. D. Zimmermann, J. Stránský and others)
 2007–08 Charlotte M. Craig visiting professorship
 (Rutgers, The State University of New Jersey)
 2010–12 visiting professor at Masaryk University
 (Wissenschaftskolleg Österreich-Bibliothek)

Guest of Marcel Reich-Ranicki's Literarisches Quartett, contributor to the Frankfurter Allgemeine Zeitung (e.g. reviews of Czech literature), etc.

ORIGINAL PUBLICATIONS (SELECTED)

- René Rilkes Prager Jahre* (Düsseldorf, 1953); published in Czech as *René. Pražská léta Rainera Marii Rilka* (1998)
- Marx, Engels und die Dichter* (Stuttgart, 1959); published in English as *Marx, Engels and the Poets* (Chicago and London, 1967); published in Spanish as *Marx, Engels y los poetas* (Barcelona, 1968); published in Japanese as *Marukusu, Enegrusu to Shijintachi* (Tokyo, 1973)
- Formen des Realismus – Theodor Fontane* (München, 1964)
- German Post-War Literature* (New York, 1970, 1972) published in German as *Die süße Anarchie. Skizzen zur deutschen Literatur seit 1945* (Berlin, 1970, 1973)
- After the Fires. Recent Writing in the Germanies, Austria and Switzerland* (New York, 1986, 1992); published in German as *Fette Jahre, magere Jahre. Deutschsprachige Literatur von 1965 bis 1985* (München, 1988)
- Worte in Freiheit. Der italienische Futurismus und die deutsche literarische Avantgarde* (München, 1990)
- Böhmische Sonne, mährischer Mond. Essays und Erinnerungen* (Wien, 1996); published in Czech as *České slunce, moravský měsíc. Eseje a vzpomínky* (Šenov u Ostravy, 1997)
- Böhmen böhmisch. Essays.* (Wien, 2006); published in Czech as *Dějisti Čechy* (Praha, 2008)
- Prague in Black and Gold. The History of a City* (London, 1997, New York, 1997); published in German as *Prag in Schwarz und Gold. Sieben Momente im Leben einer europäischen Stadt* (München, 1998); published in Czech as *Praha černá a zlatá. Výjevy ze života jednoho evropského města* (Praha, 1998); published in Italian as *Praga d'oro e nera. Scene dalla vita di una città europea* (Palermo, 2001)
- The air show at Brescia, 1909* (New York, 2002); published in German as *Die Flugschau von Brescia* (Wien, 2002), published in Italian as *Aeronauti* (Milano, 2002); published in Czech as *1909: aeroplány nad Bresciou* (Praha, 2003)
- Prague in danger. The years of German occupation, 1939–45. Memories and History, Terror and Resistance, Theater and Jazz, Film and Poetry, Politics and War* (New York, 2008); published in German as *Mein Prag. Erinnerungen 1939 bis 1945* (Wien, 2007); published in Czech as *Praha ohrožená 1939–1945. Politika, kultura, vzpomínky* (Praha, 2010)

EDITED WORKS (SELECTED)

- Franz Kafka a Praha* (Praha, 1947)
- Neviditelný domov. Verše exulantů 1948–1958* (Paris, 1953)
- Twentieth Century Views. Bertolt Brecht* (Prentice-Hall, 1962)
- Gotthold Ephraim Lessing. *Nathan der Weise. Dichtung und Wirklichkeit* (Berlin, 1966)
- An Anthology of German Literature 800–1750*
(with W. T. H. Jackson, Prentice-Hall, 1968)

- The Disciplines of Criticism. Wellek-Festschrift*
 (with T. Green and L. Nelson, New Haven, 1968)
- Karl Gutzkow. *Liberale Energie* (Berlin, 1974)
- Proceedings of the AATG Annual Meeting* (Bonn).
 (with R. Grimm, E. Reichmann and W. Sokel, Philadelphia, 1975)
- Arsenal. Beiträge zu Franz Tumlér* (with H. D. Zimmermann, München, 1977)
- Theodor Fontane. *Short Novels and Other Writings* (New York, 1982)
- Alt-Prager Geschichten* (Frankfurt a. M., 1982)
- Theodor Fontane. *Desilusions/Confusions. The Poggenpuhl Family*
 (trans. W. Zwiebel and G. Annan, New York, 1990)
- Gotthold Ephraim Lessing. *Nathan der Weise, Minna von Barnhelm
 and other plays and writings* (New York, 1991)
- Geschichten aus dem alten Prag (Sippurim)* (Frankfurt a. M., 1994)
- Der Herrgott schuldet mir ein Mädchen. Tschechische Lyrik des 20. Jahrhunderts*
 (with L. Nezdařil, München, 1994)
- T. G. Masaryk. *Polemiken und Essays zur russischen und europäischen Literatur
 und Geistesgeschichte. Dostojevskij. – Von Puřkin zu Gorkij. – Musset, Byron,
 Goethe, Lenau* (Wien–Köln–Weimar, 1995)
- Rilke – ein europäischer Dichter aus Prag*
 (with J. W. Storck and H. D. Zimmermann, Würzburg, 1998)
- Karel Havlíček. *Polemische Schriften* (Stuttgart–München, 2001)
- Fin de Siècle: Tschechische Novellen und Erzählungen* (München, 2004)
- Hans Werner Kolben. *Das Schwere wird verschwinden. Gedichte aus
 Prag und Theresienstadt.* (Wien–Wuppertal, 2011)
- Co-editor of the *Tschechische Bibliothek* series, a representative 33-volume
 collection of Czech literature (with Jiří Gruša, Peter Kosta, Eckhard Thiele
 and H. D. Zimmermann, Deutsche Verlags-Anstalt);
 Peter Demetz acted as editor, translator and epilogue writer.

TRANSLATIONS OF CZECH LITERATURE (SELECTED)

- Jiří Orten. *Gedichte* (Merkur 4, 1950)
- Bořena Němcová. *Die Grossmutter* (Zürich, 1959)
- František Halas. *Poesie* (Frankfurt a. M., 1965)
- Neue tschechische Dissidenten. Karel Šiktanc und Jaroslav Seifert*
 (Kontinent, Berlin, 1976)
- Svatopluk Čech. *Der Buchdämon* (Alt-Prager Geschichten. Frankfurt a. M., 1982)
- Jaroslav Durych. *Das Almosen* (Alt-Prager Geschichten. Frankfurt a. M., 1982)
- Jakub Arbes. *Die letzten Harfenspieler*
 (Alt-Prager Geschichten. Frankfurt a. M., 1982)
- Jiří Orten. *Elegie / Elegien* (Wien–Wuppertal 2011)

LAUDATIO

Roman Kopřiva

Your Magnificence, Mr. Rector, honorables, esteemed members of scientific boards, dear guests, ladies and gentlemen,

allow me to introduce to you Peter Demetz, professor emeritus at Yale University, renowned comparative literature scholar, critic, essayist and translator.

Professor Demetz studied philosophy, comparative religious sciences and German and English studies at Charles University in Prague, in particular under the supervision of Professor Hugo Siebenschein as well as with Jan Patočka and Ladislav Rieger; following the completion of his doctoral studies, he left for exile in 1949. He later continued his studies at universities in Zurich and London and at Columbia and Yale University in the United States. He received a second doctorate in comparative literature, completed the habilitation procedure and became a professor at Yale University where he subsequently went on to act as head of the Department of Germanic Languages and Literatures. As a disciple and successor of René Wellek, he held this position until his appointment to professor emeritus in 1991. He frequently lectured at various universities as a visiting professor, e.g. at Cornell and Columbia University, Princeton and the University of St. Gallen. He also undertook several fellowships including placements at the Berlin Wissenschaftskolleg and the renowned Vienna Institute for Human Sciences (Institut für die Wissenschaften vom Menschen). Of his many international awards, let us recall his service as vice-chair and subsequently chairman of the Modern Language Association (MLA) in the United States or ten years spent as an Ingeborg Bachmann Prize jury member and spokesperson in Klagenfurt.

Professor Demetz's relationship with the old world and his homeland undoubtedly deserves special mention. The family tradition in which he was raised was truly one of T. G. Masaryk's ideas brought to life. In line with an approach which could be likened to that of Bernard Bolzano, Emanuel Rádl or Johannes Urzidil, Professor Demetz has identified himself with Czechoslovakia not as an ethnically defined nation state, but rather as a republic of nations as perceived by Masaryk himself: a promising model for a multicultural civil society. According to Karel Schwarzenberg, he is "one of the last Bohemian patriots" ("einer der letzten Böhmen").

Professor Demetz contributed to the development of critical comparative studies, influencing research far beyond the scope of the German literature of Prague as represented by Rilke and Kafka or perhaps Hans Werner Kolben, one of the last writers of the so-called Prague school and Professor Demetz's personal friend. Instead of studying artificially isolated national literatures and interpreting German studies as some kind of "Nationalwissenschaft", i.e. an instrument for the defence of national or other non-literary interests, Professor Demetz has devoted himself to the study of world literature (as perceived by Johann Wolfgang Goethe) and the currently popular area studies, focusing on the constructed nature of modern nations and the image of the other as well as on ethnic and cultural pluralism, reciprocity, permeation and even amalgamation and social diversity of various elements and influences. His research topics include literary modernism

as well as avant-garde and contemporary literature. His Prague dissertation entitled “The Influence of Franz Kafka on Literature in English (1930–1947)” likely foreshadowed many of his future interests.

However, Demetz’s work likewise features a distinct Masarykian aspect. His personal critical reception of Masaryk and his literary activities is evident from a large-scale editing undertaking which resulted in the publication of Masaryk’s essays and polemics on *Russian and European* literary and spiritual history. The originally planned third part of *Russia and Europe* was thus made completely available to the reader for the first time. This critical appropriation of Masaryk is reminiscent not so much of the Anglo-Saxon stimuli Masaryk subscribed to in his later years, but rather of Masaryk’s unclaimed German and Austrian literary and cultural roots.

Professor Demetz was a proponent of the Prague structuralist tradition as passed on to him by his teacher René Wellek; his pan-European comparative approach was thus infused with the spirit of his teacher and others, including e.g. Otokar Fischer. Following his appointment to professor emeritus and his return to Czechoslovakia – or the Czech Republic, respectively – this tradition, with the added value of scientific and pedagogical experience acquired at American and European universities, was subsequently passed on to students at Czech universities.

Courses held at – among others – the Austrian Institute for Eastern and Southeastern Europe (Ost- und Südosteuropa-Institut) at the Faculty of Arts of Masaryk University (managed by dr. Jana Starek) have focused on teaching students how to work with a text-centred approach, especially with respect to texts of the literary avant-garde, and how to engage in creative discussion. In recent years, Professor Demetz also lectured at Masaryk University, participating in the Austrian Library in Lectures cycle (Wissenschaftskolleg Österreich-Bibliothek) organized in collaboration with the Moravian Library, thus helping internationalize teaching at the university and reinforce its interdisciplinary character.

Professor Demetz is living proof of the fact that academic literary studies, current literary criticism and a lively and understandable approach may all come together in the form of one human being. Influenced by more than the Anglo-Saxon scientific approach, as attested to by leading German critic Marcel Reich-Ranicki, Professor Demetz also subscribed to the tradition of his home institution, i.e. Charles University, as we have come to know it from the work of F. X. Šalda and René Wellek, with the latter influencing Professor Demetz a great deal. Furthermore, I believe we shall not be far off in proposing that the Germanic-Bohemian orientation and tireless promotion of Czech literature abroad is the result of a mental connection to Arne Novák. However, it must be said that this is not the post-World War I Novák, whose later developments – even according to Wellek – could be described as conservative, nationalist and traditionalist, but the younger Novák: an outstanding literary critic who, in addition to his initial German studies focus, professed an undying admiration for the spirit of critical rationality and humanism, as irreplaceably embodied by Gotthold Ephraim Lessing. Professor Demetz’s predilection for the work of the Jewish writer Siegfried Kapper – author of numerous works published in the Danubian monarchy in German, Czech and Latin – also aligns his interests with those of Professor Jan Krejčí, one of the founding fathers of German literary studies in Brno.

Furthermore, Professor Demetz's incessant interconnecting of continental and transcontinental traditions of literary criticism is testimony to the influence of another Masaryk University professor: Roman Jakobson.

In spite of the unquestioned validity of immanent aesthetic criteria, the scientific work of Professor Demetz in no way lacks a civil dimension, i.e. a regard for non-literary matters. This fact, though marked with self-evident differences, likewise represents a link to T. G. Masaryk.

In conclusion, it may be said that although Peter Demetz never studied in Brno himself, his passion for perpetuating the spirit of Masaryk's criticism and transmitting it to university students is an honour for both the institution and the name it carries. Conferring an honorary doctorate on Professor Demetz is a public acknowledgement of this spiritual affinity.

SPEECH

Peter Demetz

Magnificence, Spectabiles, colleagues, friends,

I am one of those people who again and again return to Brno, although I was born in Prague. Yet I spent the happiest days of my youth and the sunniest time of the First Czechoslovak Republic here in Brno, and there are many reasons why I like to walk from Úvoz to Joštova street, or from náměstí Svobody to the Main Railroad Station, or why I like to sit at Kolbaba's to have a cup of coffee. Today, I stand here at a special moment of joy, pride, sincere gratitude and humility to receive a Doctorate Honoris Causa from the Faculty of Arts of Masaryk University. I know that it is a moment of my life overwhelmed by a rare and felicitous feeling, and I want to express my appreciation and thankfulness to the Rector, the Dean, the Academic Council and all my Brno colleagues who had their share in the decision.

My early thoughts of Brno are one with memories of President T. G. Masaryk. When I was six years old, I looked out of my father's office at the Reduta Theatre and watched President Masaryk visiting the Moravian Provincial Museum – it was a state visit, there were the town politicians, aging Czech legionnaires in their diverse uniforms, beautiful girls in their Moravian folk costumes, and the President, if I remember correctly, in a light summer suit, almost white.

These bright images never darkened in my mind, and I was very happy when it was suggested by my colleagues of the Vienna Institute for Human Sciences that I should edit and publish T. G. Masaryk's early essays on Russian and European literature, later incorporated into his *Russia and Europe*. Masaryk, the young docent, was still writing in German, and I worked from three texts: the original manuscript, miraculously preserved in the Military History Archive in Prague, a few fragmentary pages of typescript of the original text, probably created in Prague and Pittsburgh and now housed in the Houghton Library at Harvard, and finally a collection of his essays in English produced by American colleagues. At least I can say that these original essays tell us what Masaryk originally thought of Dostoyevsky, Turgenev, and Gorky (to name just a few) and of Musset, Goethe, and Lenau. I still believe that Masaryk wrote these essays, or at least part of them, in his Vienna apartment, in the 9th District, Berggasse, from which he could look into the windows of his colleague Sigmund Freud.

Yet it was not Masaryk alone (to whom Brno University has pledged allegiance from the first day of its beginnings) but other teachers and scholars from its ranks who were important for my education, often in a personal rather than scholarly way. Professor Roman Jakobson was a close friend of my Yale guide René Wellek (both members of the original Prague Linguistic Circle); when I was a student they represented to me the most productive theories of literature, and when Roman Jakobson visited from Harvard to speak to Yale faculty and students, I often wondered what the fathers of structuralism were saying to each other. But I have an even earlier memory of the Jakobson family in Brno; I once visited Dr. Sonja Jakobson, who, after being divorced from Roman, married the composer Pavel Haas. I attended an early performance of his opera *The Charlatan* and, leaving the theatre,

I found myself in the midst of a street demonstration in defense of the threatened Republic, the first of many in which I participated in the dark times of Munich and the capitulation of the Republic.

There are others, teachers and friends, whose creativity was shaped by their studies at Masaryk University, and I have many reasons to cherish my memories of the time when I came to know them.

The young teacher who introduced me to late 19th and early 20th century Czech literature at the gymnasium on Legionářská street was Robert Konečný, and I wish I had had a chance to enjoy his teaching for much longer. He was arrested in November 1939, when the school year had hardly started, and I discovered only much later about his own studies and his post-war teaching at Masaryk University. I did not even know for sure that he was a talented poet, but he introduced me to Julius Zeyer and Otokar Březina, intensifying my enthusiasm for Rainer Maria Rilke, suddenly an ally of Czech modern spiritualism, and closer to Březina than I ever suspected.

Among my fellow students at the Legionářská gymnasium I vividly remember Vojtěch Jestřáb, among us known as Vojcek Jestřábů, and I believe we were attracted to each other by our distance from the do-gooder buddies in our class who seemed to have nothing else on their orderly minds but good grades. Vojtěch Jestřáb often brought his guitar to school, and during the ten o'clock break we sang together the most recent songs from the Voskovec & Werich revues, "*Svět patří nám*" or "*Španělskou zemi já mám rád*", the music by Jaroslav Ježek. I was rather surprised when I heard much later that Vojtěch did not lack the discipline to study philosophy, linguistics and sociology at Masaryk University, but I was not surprised at all that he became the author of the most impressive Brno literary memoirs, *Brno – můj Amarcord (Brno – My Amarcord)* and *Hmatat až k nahotě*, and I still deeply regret that these books, which are among the most important in modern Czech prose, have not been yet translated into all the important world languages.

If I were to compete with my fellow-student's Brno stories, I would certainly not hesitate to tell a little story about my experiences in 1944. At that time I found myself, being classified as a "*mischling*" ('crossbreed') of the 1st degree, at a forced labor camp in Poland. But the Protectorate Gestapo wanted to investigate me because of my involvement in the doings of an illegal group and I was arrested in the camp and put on transport to Bohemia, so I spent two or three weeks in prisons en route to Prague and in late November 1944 I found myself in the Brno prison on Cejl street, famous for its "local color". There was an interesting group of people there – Soviet pilots, Moravian lawyers, Czech students, all telling their adventurous stories to each other. I spent much of the time looking out of the window because I had discovered that on the other side of the street was the old building of the Varieté, which I knew well because I had attended the Sunday afternoon performances with my governess: always a magician first, and then – you just had to turn around to the screen on the other end of the hall – an American movie (Harold Lloyd, Buster Keaton or Charlie Chaplin) and, most important of all, a green bottle of *Lesněnka* ordered by the governess for me, and that was something sorely missing on the Cejl menu.

Why I am telling the story again? Because it stands at the end of my Brno memories. I noticed that, in the past, the names of the holders of honorary degrees appeared on the Internet in two colors; some in red, others, perhaps closer

to home, in blue. I know that I came to Brno from over the Atlantic Ocean, and yet I am elated by the thought that my name will appear forthwith in blue, as are the clouds through which my plane has flown to the city where I was once a happy boy. Thank you very much.

Peter Demetz

MASARYK-UNIVERSITÄT
26. November 2014

**DOCTOR
HONORIS
CAUSA**

LEBENS DATEN

Geboren am 21. Oktober 1922 in Prag

WISSENSCHAFTLICHER WERDEGANG:

- 1947 Doktor der Philosophie, Karls-Universität Prag (Dissertation
Einfluß von Franz Kafka auf die englische Literatur 1930–1947 /engl./)
- 1954 M. A., Columbia University
- 1956 Doktor der Philosophie (PhD.), vergleichende Literaturwissenschaft,
Yale University
- 1958 Dozent für deutsche Literatur, Yale University
- 1960 außerordentlicher Professor für deutsche Literatur, Yale University
- 1962 ordentlicher Professor für deutsche Literatur und vergleichende
Literaturwissenschaft, Yale University

AUSGEÜBTE BERUFE:

- 1950–52 Redakteur der Kultursektion des Radio Freies Europa
(Radio Free Europe), München
- 1953–54 Deutschassistent, Columbia University
- 1956–58 Deutschlektor, Yale University
- 1958–60 Dozent für Deutsch, Yale University
- 1962– Professor für deutsche Literatur und vergleichende
Literaturwissenschaft, Yale University
- 1963–69 Vorstand des Instituts für germanische Sprachen und Literaturen,
Yale University
- 1991 Emeritierung

WÜRDIGUNGEN:

- 1971 Goethe-Medaille (Goethe-Institut München)
- 1972 John William Sterling-Professur, Yale University
- 1984 Großes Verdienstkreuz des Verdienstordens der Bundesrepublik
Deutschland
- 1994 Johann-Heinrich-Merck-Preis für literarische Kritik und Essay
Deutsche Akademie für Sprache und Dichtung, Darmstadt
- 1996 Preis der Alexander von Humboldt-Stiftung
- 2000 Ehrendoktorwürde der Universität Ostrau/Ostrava, Tschechien
- 2000 Verdienstmedaille 2. Grades (verliehen durch Václav Havel)
- 2004 Europäischer Kulturpreis der Europäischen Kulturstiftung
Pro Europa – Basel
- 2007 Silberne Medaille der Karls-Universität,
Preis der Hauptstadt Prag (Silberne Medaille)

- 2012 Georg Dehio Buchpreis 2012 – Hauptpreis für sein literarisches und publizistisches Gesamt- und Lebenswerk (Deutsches Kulturforum östliches Europa), Berlin
Goldene Medaille der Karls-Universität
- 2014 Jiří (George) Theiner-Preis, Prag

AKADEMISCHE ÄMTER, STIPENDIEN UND ERNENNUNGEN:

- 1959–60 Morse Fellow an der Yale University
- 1961–62 Gastprofessor an der Cornell University
- 1965 Gastprofessor an der Columbia University
- 1965–66 Guggenheim Fellowship
- 1966–91 korrespondierendes Mitglied der Berliner Akademie der Künste
- 1971 Mitglied des PEN-Zentrums Deutschland
- 1972 Mitglied des PEN American Center
- 1973 Mitglied des Österreichischen P.E.N. Clubs,
Mitglied des Exil-P.E.N. Club
- 1975–76 Research Fellow der Bundesagentur für Geistes- und Sozialwissenschaften (National Endowment for the Humanities, NEH), Washington, D. C.
- 1975–78 Mitglied der Fulbright Commission, Washington
- 1976 Gastprofessor an der Princeton University
- 1979–80 Vizepräsident von Modern Language Association (MLA), USA
- 1981 Präsident von Modern Language Association (MLA), USA
- 1981 Mitglied der Academy of Arts and Sciences, Cambridge (Mass.)
- 1982–85 Leiter des Instituts für Geistes- und Sozialwissenschaften an der Yale University
- 1984 Mitglied der Evaluierungskommission für Geistes- und Sozialwissenschaften, Connecticut College, New London, USA
- 1985 Evaluator des Studienprogramms Vergleichende Literaturwissenschaft, University Iowa, USA
- 1985–86 Fellow des Wissenschaftskolleg Berlin, Westberlin
- 1986–96 Juror und Sprecher der Jury des Ingeborg Bachmann-Preises, Klagenfurt
- 1987 Gastprofessor an der Hochschule St. Gallen
- 1988 Mitglied der Kommission des Sommerkollegs für Lehrende der Bundesagentur für Geistes- und Sozialwissenschaften (National Endowment for the Humanities, NEH), Washington, D. C.
- 1991 korrespondierendes Mitglied des Instituts für die Wissenschaften vom Menschen, Wien
Mitglied der Europäischen Akademie der Wissenschaften und Künste, Salzburg
- 1994 korrespondierendes Mitglied des Instituts für germanische Studien, University of London
- 1994–2002, 2006 Gastprofessor an der Universität Ostrau/Ostrava, Tschechien
- 2002 Gastprofessor an der Masaryk-Universität (Ost- und Südosteuropa-Institut – Zweigstelle Brünn/ Brno), Tschechien

2001, 2004, 2008, 2010, 2011

Juror des Prager Franz Kafka-Preises (neben Kurt Kropf, Marcel Reich-Ranicki, Hans-Dieter Zimmermann, Jan Stránský), Tschechien

2007–08 Gastprofessor – Charlotte M. Craig Visiting Professorship
(Rutgers, State University of New Jersey)

2010–12 Gastprofessor an der Masaryk-Universität
(Wissenschaftskolleg Österreich-Bibliothek), Tschechien

Zu Gast im Literarischen Quartier von Marcel Reich-Ranicki, Beiträger der Frankfurter Allgemeinen Zeitung (u.a. Rezensionen der tschechischen Literatur)

BUCHVERÖFFENTLICHUNGEN (IN AUSWAHL):

René Rilkes Prager Jahre (Düsseldorf, 1953, *René Rilkes Prager Jahre*, Düsseldorf, 1953, tsch. *René. Pražská léta Reinera Marii Rilka*, 1998)

Marx, Engels und die Dichter (Stuttgart, 1959, engl. *Marx, Engels and the Poets*, Chicago and London, 1967, span. *Marx, Engels y los poetas*, Barcelona, 1968, jap. *Marukusu, Enegrusu to Shijintachi*, Tokyo, 1973)

Formen des Realismus – Theodor Fontane (München, 1964)

German Post-War Literature (New York, 1970, 1972, dt. *Die süße Anarchie. Skizzen zur deutschen Literatur seit 1945*, Berlin, 1970, 1973)

After the Fires. Recent Writing in the Germanies, Austria and Switzerland (New York, 1986, 1992, dt. *Fette Jahre, magere Jahre. Deutschsprachige Literatur von 1965 bis 1985*, München, 1988)

Worte in Freiheit. Der italienische Futurismus und die deutsche literarische Avantgarde (München, 1990)

Böhmische Sonne, mährischer Mond. Essays und Erinnerungen (Wien, 1996, tsch. *České slunce, moravský měsíc. Eseje a vzpomínky*, Šenov u Ostravy, 1997)

Böhmen böhmisch. Essays. (Wien, 2006)

Prague in Black and Gold. The history of a city (London 1997, New York, 1997, dt. *Prag in Schwarz und Gold. Sieben Momente im Leben einer europäischen Stadt*, München, 1998, tsch. *Praha černá a zlatá. Výjevy ze života jednoho evropského města*, Praha, 1998, it. *Praga d'oro e nera. Scene dalla vita di una città europea*, Palermo, 2001)

The air show at Brescia, 1909 (New York, 2002, dt. *Die Flugschau von Brescia*, Wien 2002, it. *Aeronauti*, Milano, 2002, tsch. *1909: aeroplány nad Bresciou*, Praha, 2003)

Prague in danger. The years of German occupation, 1939–45. Memories and History, Terror and Resistance, Theater and Jazz, Film and Poetry, Politics and War (New York, 2008, dt. *Mein Prag. Erinnerungen 1939 bis 1945*, Wien, 2007, tsch. *Praha ohrožená 1939–1945. Politika, kultura, vzpomínky*, Praha, 2010)

HERAUSGEBERTÄTIGKEIT (IN AUSWAHL)

Franz Kafka a Praha (Praha, 1947)

Neviditelný domov. Verše exulantů 1948–1958 (Paris, 1953)

Twentieth Century Views. Bertolt Brecht (Prentice-Hall, 1962)

Gotthold Ephraim Lessing. *Nathan der Weise. Dichtung und Wirklichkeit* (Berlin, 1966)

- An Anthology of German Literature 800–1750*
(zus. mit W. T. H. Jackson, Prentice-Hall, 1968)
- The Disciplines of Criticism. Wellek-Festschrift*
(zus. mit T. Greene und L. Nelson, New Haven, 1968)
- Karl Gutzkow. *Liberale Energie* (Berlin, 1974)
- Proceedings of the AATG Annual Meeting (Bonn)*.
(zus. mit R. Grimm, E. Reichmann a W. Sokel, Philadelphia, 1975)
- Arsenal. Beiträge zu Franz Tumlér* (zus. mit H.-D. Zimmermann, München, 1977)
- Theodor Fontane. *Short Novels and Other Writings* (New York, 1982)
- Alt-Prager Geschichten* (Frankfurt a. M., 1982)
- Theodor Fontane. *Desilusions/ Confusions. The Poggenpuhl Family*
(übers. v. W. Zwiebel u. G. Annan, New York, 1990)
- Gotthold Ephraim Lessing. *Nathan der Weise, Minna von Barnhelm and other plays and writings* (New York, 1991)
- Geschichten aus dem alten Prag (Sippurim)* (Frankfurt a. M., 1994)
- Der Herrgott schuldet mir ein Mädchen. Tschechische Lyrik des 20. Jahrhunderts*
(zus. mit Ladislav Neždařil, München, 1994)
- T. G. Masaryk. *Polemiken und Essays zur russischen und europäischen Literatur und Geistesgeschichte. Dostojewskij. – Von Puškin zu Gorkij. – Musset, Byron, Goethe, Lenau* (Wien—Köln—Weimar, 1995)
- Rilke – ein europäischer Dichter aus Prag*
(zus. mit J. W. Storck und H. D. Zimmermann, Würzburg, 1998)
- Karel Havlíček. *Polemische Schriften* (Stuttgart–München, 2001)
- Fin de Siècle: Tschechische Novellen und Erzählungen* (München, 2004)
- Hans Werner Kolben. *Das Schwere wird verschwinden. Gedichte aus Prag und Theresienstadt*. (Wien—Wuppertal, 2011)
- Mitherausgeber der Buchreihe *Tschechische Bibliothek*, eines repräsentativen Querschnitts der tschechischen Literatur in 33 Bänden (zus. mit Jiří Gruša, Peter Kosta, Eckhard Thiele a H.D. Zimmermann, Deutsche Verlags-Anstalt), bei manchen Bänden war Peter Demetz auch als Übersetzer oder Verfasser des Nachworts beteiligt.

ÜBERSETZUNGEN AUS DER TSCHECHISCHEN LITERATUR (IN AUSWAHL)

- Jiří Orten. *Gedichte* (Merkur 4, 1950)
- Božena Němcová. *Die Grossmutter* (Zürich, 1959)
- František Halas. *Poesie* (Frankfurt a. M., 1965)
- Neue tschechische Dissidenten. Karel Šiktanc und Jaroslav Seifert*
(Kontinent, Berlin, 1976)
- Svatopluk Čech. *Der Buchdämon* (Alt-Prager Geschichten. Frankfurt a. M., 1982)
- Jaroslav Durych. *Das Almosen* (Alt-Prager Geschichten. Frankfurt a. M., 1982)
- Jakub Arbes. *Die letzten Harfenspieler*
(Alt-Prager Geschichten. Frankfurt a. M., 1982)
- Jiří Orten. *Elegie/Elegien* (Wien—Wuppertal 2011)

Magnifizienz! Honorabiles! Sehr geehrte Gäste, meine Damen und Herren!

Erlauben Sie mir, Ihnen an diesem Ort den emeritierten Professor der Yale-Universität Prof. Dr. Dr. h. c. Peter Demetz, einen maßgeblichen vergleichenden Literaturwissenschaftler, Kritiker, Essayisten und Übersetzer vorzustellen.

Professor Demetz ging 1949 nach seinen Studien der Philosophie, der vergleichenden Religionswissenschaft, Germanistik und Anglistik an der Karls-Universität in Prag, vor allem im Seminar von Hugo Siebenschein, aber auch bei Jan Patočka und Ladislav Rieger, welche er mit dem Doktor der Philosophie abgeschlossen hatte, ins Exil. Seine Studien setzte er an den Universitäten in Zürich und London, an der Columbia-Universität sowie an der Yale-Universität in den USA fort. An letztgenannter erlangte er in der Folgezeit eine zweite Doktorwürde in vergleichender Literaturwissenschaft, wurde dort habilitiert, zum außerordentlichen und schließlich auch zum ordentlichen Professor ernannt. Etliche Jahre stand er dem Institut für Germanistik und vergleichende Literaturen an der Yale-Universität vor. Als Schüler und Nachfolger von Professor René Wellek lehrte er dort bis zu seiner Emeritierung 1991. Nicht selten las er jedoch auswärts als Gastprofessor, unter anderem an der Cornell- und der Columbia-Universität, in Princeton und an der Hochschule St. Gallen. Auch war er als Fellow am Wissenschaftskolleg Berlin und am Institut für die Wissenschaften vom Menschen in Wien zu Gast. Von den internationalen Ehrungen sei etwa seine Vize- und schließlich Präsidentschaft der *Modern Language Association* (MLA) in den USA oder sein Amt als Juror und Sprecher des Ingeborg-Bachmann-Preises in Klagenfurt (1986–1996) erwähnt.

Besonderes Augenmerk verdient an dieser Stelle die Beziehung von Prof. Demetz zur Alten Welt und zu seiner ursprünglichen Heimat. Familientraditionen, in denen Prof. Demetz aufgewachsen ist, schlugen sich in einer nicht zur Schau gestellten, doch auch nicht verheimlichten Gesinnung im Geiste des ersten Staatspräsidenten T. G. Masaryk nieder. Professor Demetz bekannte sich in den Fußstapfen von Bernard Bolzano, Emanuel Rádl und Johannes Urzidil nicht zur Tschechoslowakei als Nationalstaat mit einer ethnisch definierten Staatsnation, sondern zur Masaryk-Republik der Nationalitäten als tragendes Modell einer multikulturellen Zivilgesellschaft. Nach Karel Schwarzenberg ist er als „einer der letzten Böhmen“ anzusehen.

Professor Demetz trug maßgeblich zur Entwicklung der internationalen vergleichend-literaturwissenschaftlichen Forschung bei. Nicht allein im Bereich der Prager deutschsprachigen Literatur, für die u.a. Rilke und Kafka oder „der letzte Autor der Prager Dichterschule“ Hans Werner Kolben, übrigens ein Freund von Demetz, stehen. Statt künstlich getrennte Nationalliteraturen zu erforschen und die Germanistik als eine Art „Nationalwissenschaft“, instrumentalisiert zum Schutz von sog. nationalen oder sonst welchen literaturfremden Interessen, zu betreiben, obliegt er dem Studium der Weltliteratur im Sinne von Johann Wolfgang Goethe, beziehungsweise den heutzutage modern gewordenen Arealstudien, welche die Konstrukte, die der Bildung moderner Nationen zugrundeliegen, wie konstruierte Fremd-Bilder, ethnische und kulturelle Vielfalt in ihrer gegensei-

tigen Durchdringung, Verschmelzung oder aber Diversifizierung einleuchtend aufzeigen. Zu seinen Forschungsgegenständen zählen die literarische Moderne, die Avantgarde sowie die Gegenwartsliteratur. Diese Ausrichtung nahm gewissermaßen seine Prager Dissertation unter dem Titel Franz Kafkas Einfluß auf die englische Literatur (1930–1947) vorweg.

In seinem wissenschaftlichen Werk läßt Professor Demetz aber auch die Masaryk-Forschung nicht außer Acht. Mit der persönlichen kritischen Rezeption von Masaryks Persönlichkeit und dessen literarischem Schaffen steht die verdienstvolle editorische Leistung von Demetz im Zusammenhang: die Herausgabe von Masaryks Essays und polemischen Schriften zur russischen und europäischen Literatur- und Geistesgeschichte. Der ursprünglich für die Schrift *Russland und Europa* vorgesehene Band III wurde nun zum ersten Mal vollständig in einer Leseausgabe erschlossen. Diese kritische Masaryk-Aufnahme ruft nicht so sehr angelsächsische Impulse, die Masaryk später akzentuierte, sondern die eher totgeschwiegene Verwurzelung Masaryks in der deutschen und österreichischen Literatur und Kultur in Erinnerung.

Professor Demetz teilt und teilte ferner Traditionen des Prager Strukturalismus, wie sie ihm von seinem Lehrer René Wellek vermittelt wurden, – und im Geiste seines Lehrers wie auch Otokar Fischers – einen komparatistischen Ansatz mit respektheischender europäischer Breite. Diese beiden Herangehensweisen, erprobt und vervollkommen durch eigene Erfahrungen in Forschung und Lehre in den USA, gab er bei seinen häufigen Aufenthalten in der Tschechoslowakei bzw. Tschechien nach seiner Emeritierung an die Studierenden hierzulande weiter.

In den letzten Jahren las er an der Masaryk-Universität im Rahmen des Wissenschaftskolleg Österreich-Bibliothek (in Zusammenarbeit mit der Mährischen Landesbibliothek Brunn) und trug mit dazu bei, der universitären Lehre ein internationales Gepräge zu geben und ihre Interdisziplinarität zu stärken.

Professor Demetz vermag in seiner Person die Anforderungen der akademischen Literaturwissenschaft mit der Praxis eines am aktuellen Literaturbetrieb interessierten Literaturkritikers höchst glücklich zu vereinen. Dabei fühlt er sich einer ansprechenden, allgemeinverständlichen Vermittlung auf beiden Gebieten verpflichtet. Man mag darin einen Einfluss des angelsächsischen wissenschaftlichen Stils beobachten, wie er ihm von dem tonangebenden deutschen Literaturkritiker Marcel Reich-Ranicki bescheinigt wurde, aber vielleicht in genau so hohem Maße die Pflege der Wissenschaft, wie sie an der Karls-Universität ausgeübt wurde. Man nenne hier F.X. Šalda und wiederum seinen Lehrer René Wellek. Ich glaube, man geht nicht fehl in der Annahme, dass von seiner germanistisch-bohemistischen Orientierung wie auch dem unermüdlichen propagatorischen Einsatz für die tschechische Literatur im Ausland eine mentale Verbindungslinie zu Arne Novák hinführt. Allerdings wohl nicht zu dem Novák aus der Zeit nach dem Ersten Weltkrieg, der sich – auch nach Welleks Urteil – dahingehend entwickelte, dass er als Konservativer, Nationalist und Traditionalist bezeichnet werden müsse. Nein, nicht zu diesem, sondern zu einem jüngeren Novák führt sie hin, zu einem brillanten Literaturkritiker, der – sich seiner ursprünglichen germanistischen Ausrichtung bewusst – dem Geist von kritischer Rationalität und Humanismus, wie er vorbildweisend aus Gotthold Ephraim Lessing sprach, eine nicht nachlassende Bewunderung zollte. Das Interesse für das Œuvre von Siegfried Kapper, Autor jüdischer Abstammung, der in der Donaumonarchie seine Werke auf Deutsch,

Tschechisch, aber auch auf Lateinisch abfasste, verbindet Demetz hingegen mit einer späteren Gründergestalt der Brünner Germanistik – mit Professor Jan Krejčí.

In der kontinuierlichen Verknüpfung von Überlieferungen kontinentaler wie transkontinentaler Literaturwissenschaft folgt Peter Demetz nicht zuletzt Roman Jakobson, gleichfalls Professor an der Masaryk-Universität.

Trotz Vorrang und unangefochtener Gültigkeit immanenter ästhetischer Kriterien verschwindet in Demetz' wissenschaftlicher Arbeit auch das zivilbürgerliche Ethos, d.h. Berücksichtigung außerliterarischer Momente, nicht. Auch in diesem Charakterzug lässt sich, trotz der unbestreitbaren und reflektierten Differenz, eine Gemeinsamkeit mit T. G. Masaryk sehen.

Abschließend kann man sagen, dass Peter Demetz, obwohl er nicht an der Brünner Alma Mater studierte, mit seinem Engagement den Geist des Masarykschen Kritizismus lebendig zu repräsentieren und ihn in der Lehre an Studierende an dieser Universität weiterzugeben vermag. Er macht der Institution wie dem Namen, den diese Hohe Schule führt, Ehre. Die Vergabe der Ehrendoktorwürde an Professor Demetz ist eine öffentliche Bestätigung dieser geistigen Affinität.

Magnifizenz! Spektabilitäten! Verehrte Kolleginnen und Kollegen, liebe Freunde!
Meine sehr geehrten Damen und Herren!

Ich zähle zu jenen Menschen, die immer wieder in die mährische Hauptstadt zurückkehren, obwohl sie in Prag geboren sind. Ich habe die glücklichsten Tage meiner Jugend und die hellsten Tage der Ersten tschechoslowakischen Republik hier in Brünn verbracht, und ich habe viele Gründe, warum ich so gerne vom Úvoz (Hohlweg) zur Joštova (Jodokstraße) spaziere, und vom Náměstí Svobody (Freiheitsplatz) zum Hauptbahnhof, warum ich so oft in der Konditorei Kolbaba sitze und dort Kaffee trinke. Heute stehe ich hier in einem raren Augenblick der Freude, des Stolzes, der herzlichen Dankbarkeit und Demut, um das Doktorat honoris causa der Masaryk-Universität entgegenzunehmen, und ich danke Seiner Magnifizenz, dem verehrten Herrn Rektor, Spectabilis, dem verehrten Herrn Dekan, den Mitgliedern des Wissenschaftsrates der Fakultät wie der Universität und allen Kolleginnen und Kollegen, die an dieser Entscheidung ihren Anteil hatten.

Meine frühen Erinnerungen an Brünn gehen einher mit Erinnerungen an T. G. Masaryk. Ich war sechs Jahre alt, blickte aus dem Fenster von meines Vaters Büro¹ im *Reduta*-Theater, und sah, wie T. G. Masaryk das Landesmuseum besuchte – es war ein Staatsbesuch, da waren die Politiker der Stadt, alternde Legionäre in ihren verschiedenen Uniformen, schöne Mädchen in ihren mährischen Gewändern, und der Präsident war, wenn ich nicht irre, in einen hellen Sommeranzug gekleidet, fast weiß.

In meiner Erinnerung verdunkelten sich diese Bilder nie, und ich war glücklich, als mir meine Kollegen im Institut für die Wissenschaften vom Menschen in Wien vorschlugen, ich solle Masaryks frühe Essays zur russischen und europäischen Literatur, die er später in sein Werk über *Russland und Europa* übernahm, edieren und herausgeben. Der junge Dozent Masaryk schrieb damals noch deutsch, und ich hatte drei Texte zur Grundlage: ein Manuskript von Masaryks eigener Hand, das wie durch ein Wunder erhalten geblieben war und in das Militärgeschichtliche Archiv (*Vojenský historický archiv*) in Prag-Karolinenthal wanderte, einige fragmentarische Seiten des Typoskripts des ursprünglichen Textes, hergestellt wahrscheinlich in Prag und zum geringeren Teil in Pittsburgh, aufbewahrt in den Beständen der Houghton Library (Harvard University, Cambridge, Massachusetts) und eine selektive Übersetzung der Essays, die von amerikanischen Kollegen unternommen worden war. Ich darf zumindest sagen, dass uns diese Essays verraten, was der junge Masaryk zunächst über Dostojewski, Turgenjew und Gorki (um wenigstens einige zu nennen), aber auch über Goethe, Musset und Lenau dachte. Ich glaube immer noch, dass der junge Masaryk diese Essays, zumindest zum Teil, in seiner Wohnung im 9. Wiener Bezirk, in der Berggasse schrieb, von wo er in die Fenster seines Kollegen Sigmund Freud zu blicken vermochte.

¹ Hans Demetz (1895–1981) war vom Februar 1926 bis zum Ende der Saison 1931–1932 Leiter der Vereinten Deutschen Theater in Brünn. (Anm. d. Red.)

Es war aber nicht nur Masaryk allein (zu dem sich die Universität in Brünn von allem Anfang an bekannte), sondern auch andere ihrer Professoren und Lehrer, die für meine Erziehung und meinen Bildungsgang von Bedeutung waren, oft mehr persönlich als eben nur akademisch. Professor Roman Jakobson war ein alter Freund von René Wellek, meinem Doktorvater an der Yale-Universität, (sie beide waren Mitglieder des Prager Linguistenzirkels), und wenn Jakobson von Harvard nach Yale herüberkam, um zu Fakultät und Studenten zu sprechen, fragte ich mich oft, was die Väter des linguistischen Strukturalismus einander in Amerika zu sagen hätten. Aber ich habe noch eine ältere Erinnerung an die Familie Jakobson in Brünn. Ich besuchte einmal Frau Dr. Sonja Jakobson, die, nach ihrer Scheidung von Roman Jakobson, den Komponisten Pavel Haas geheiratet hatte. Ich war damals Zeuge einer Aufführung seiner Oper *Der Scharlatan* im Landestheater, und fand mich, nachdem ich das Theater verlassen hatte, mitten in einer Straßendemonstration zur Verteidigung der bedrohten Republik wieder, der ersten von den vielen, an denen ich in den Tagen von München und der Kapitulation der Republik teilnahm.

Da sind aber noch andere Lehrer und Freunde, gebildet durch ihr Studium an der Masaryk-Universität, und ich denke gerne und dankbar an die Zeit, in welcher ich sie näher kennen lernen durfte. Der junge Professor, der mich am Gymnasium in der Legionářská ulice (Legionärstraße) in die tschechische Literatur des 19. und 20. Jahrhunderts einführte, war Robert Konečný, und ich hätte mir gewünscht, ihn länger zu meinen Lehrern zählen zu dürfen. Er wurde im November 1939 verhaftet, das Schuljahr hatte kaum begonnen, und ich entdeckte erst viel später, was er geschrieben hatte, und was er nach Kriegsende an der Masaryk-Universität lehrte. Ich wusste nicht einmal, dass er ein begabter Lyriker war, aber mich führte er zu Julius Zeyer und Otokar Březina, und steigerte, ohne es zu wissen, meinen Enthusiasmus für Rainer Maria Rilke, plötzlich Verbündeter des tschechischen Spiritualismus und Březina näher stehend, als ich je vermutet hatte.

Einer meiner Mitschüler am Gymnasium in der Legionářská ulice war Vojtěch Jestráb, an den ich mich gerne und lebhaft erinnere. Er hieß unter uns Vojcek Jestrábů, und wir hatten einiges gemeinsam, z.B. die Distanz zu den Strebern und Vorzugsschülern, die nichts anderes im Kopfe hatten als gute Noten. Vojtěch Jestráb brachte oft seine Gitarre in die Klasse mit, und in der Zehn-Uhr-Pause sangen er und ich, die neuesten Chansons aus den Voskovec & Werich Revuen, *Svět patří nám* oder *Španělskou zemi já mám rád*, komponiert von Jaroslav Ježek. Ich war später einigermaßen überrascht, dass er diszipliniert genug gewesen war, um ein ordentliches Studium der Philosophie, Linguistik und Soziologie an der Masaryk-Universität zu absolvieren, aber es überraschte mich überhaupt nicht, dass er der Verfasser zweier Romanbiographien, *Brno můj Amarcord* und *Hmatat až k nahotě*, war, und ich bedauere immer noch, dass diese beiden Bücher, die für mich zu den bedeutendsten der modernen tschechischen Prosa gehören, noch nicht in alle Weltssprachen übersetzt sind.

Wenn ich mit den Geschichten meines Mitschülers wetteifern wollte, würde ich jedenfalls eine Episode aus meinen Erfahrungen des Jahres 1944 erzählen. Zu jener Zeit fand ich mich, amtlich als „Mischling ersten Grades“ abgestempelt, in einem Zwangsarbeitslager in Polen, aber die Gestapo im Protektorat, wollte mich verhören, weil sie annahm, dass ich mich an den Aktivitäten einer illegalen Gruppe beteiligt hatte, und so wurde ich im Lager verhaftet und dem Transport nach

Böhmen überantwortet, das heißt, ich verbrachte, jeweils zwei oder drei Wochen in Gefängnissen in Richtung Prag. Im späten November 1944 fand ich mich im Brünner Gefängnis in der Cejl (in der Zeile), berühmt durch seine Folklore: Da waren interessante Gruppen von Häftlingen, sowjetische Piloten, mährische Advokaten, tschechische Studenten, die alle ihre Abenteuer berichteten. Ich verbrachte viel Zeit, indem ich aus dem Fenster sah, denn ich entdeckte, dass sich auf der anderen Straßenseite das alte Gebäude des *Kino Varieté* befand, das ich sehr gut kannte, denn ich war, mit meinem Kinderfräulein, bei den Sonntagsnachmittags-Vorstellungen immer dabeigewesen – zuerst immer ein Zauberer, und dann, man musste nur den Kopf nach der anderen Seite drehen, wo sich eine Kinoleinwand befand, und ein amerikanischer Film mit Buster Keaton, Harold Lloyd, oder Charlie Chaplin gezeigt wurde. Das Wichtigste aber war, dass mir das Kinderfräulein eine Flasche grüne *Lesněnka* bestellte, die auf dem Menu des Gefängnisses leider fehlte.

Warum ich diese Geschichte hier wieder erzähle? Weil sie am Ende meiner Brünner Erinnerungen steht. Ich habe bemerkt, dass die Namen der bisherigen Inhaber des Ehrendoktorates in der Vergangenheit des Internets in zwei Farben erschienen, die einen in roter Tinte, die anderen, vielleicht näher zur Heimat, in blauer. Ich weiss, dass ich über den Atlantischen Ozean nach Brünn gekommen bin, und bin deshalb besonders froh, dass mein Name in blauer Tinte erscheinen wird, so blau wie die Wolken, durch welche ich übers Meer flog, um in jener Stadt zu landen, in welcher ich als Junge so glücklich war. Ich danke ihnen.

SLAVNOSTNÍ SLIB

Vážený pane, dříve než Vám udělím hodnost, kterou jsme se rozhodli ocenit Vaše mimořádné vědecké zásluhy a vynikající schopnosti, je třeba zachovat starobylý zvyk, který od těch, jimž má být udělena akademická hodnost, vyžaduje, aby složili slavnostní slib.

Vážený pane, protože jste se zasloužil o rozkvet této univerzity a dal jste ostatním příklad hodný napodobení, žádám Vás pouze o to, abyste slíbil:

Především, že této univerzitě, která nese důstojné jméno Masarykovo, trvale zachováte věrnost a přátelství a že ji podle svých sil budete podporovat;

dále pak, že budete neustále dbát o rozvoj lidského poznání, aby se šířila pravda a aby její světlo zářilo jasněji;

a konečně, že takový, jakým jste se ukázal být, budete stále. Zavazujete se k tomu a slibujete to na své dobré svědomí?

ZAVAZUJI SE A SLIBUJI.

Poté, co jsem s vděčností přijal tento Váš slib, já, řádně ustanovený promotor, z moci svého úřadu Vás,

pane Petere Demetzi,
jmenuji doktorem filologie,

Vaše jmenování veřejně vyhláшуji a uděluji Vám všechna práva a výsady, jež jsou s touto hodností spjaty. Na důkaz toho Vám do rukou předávám tento diplom s pečeti Masarykovy univerzity a dekoruji Vás zlatou pamětní medailí této univerzity.

SPONSIO SOLLEMNIS

Antequam Tibi, vir illustrissime, dignitatem reddo, qua Te ob singularia de scientia merita nec non ob eximiis virtutes Tuas ornare decrevimus, mos ille antiquissimus nobis servandus est, quo ab illis, qui ad dignitates academicas promovendi sunt, sponsio sollemnis exigitur.

Te, vir illustrissime, qui ad Universitatis nostrae decus augendum tantum contulisti nec non exemplar omnibus imitandum proposuisti, hoc solum rogo, ut spondeas:

Primum: Te erga hanc Universitatem, quae clarissimo nomine Masaryk gloriatur, eundem amicum atque fidelem animum in perpetuum esse servaturum eamque pro viribus Tuis adiuturum.

Dein: Te studia humanitatis colere perseveraturum, quo magis veritas propagetur et lux eius clarius effulgeat.

Denique: Te talem, qualem Te praestitisti, semper esse futurum. Visne haec ex animi Tui sententia spondere ac polliceri?

SPONDEO AC POLLICEOR.

Postquam sponsonem a Te factam grato animo accepi, ego promotor rite constitutus ex auctoritate in me collata Te,

Domine Petre Demetz,
doctorem philologiae

creo, creatumque renuntio, omniaque iura ac privilegia, quae hunc honorem sequuntur, in Te confero, in eiusque rei fidem hoc diploma Universitatis sigillo insignitum Tibi in manus trado et nummo memoriali aureo Universitatis nostrae Te orno.

Vydal: Rektorát Masarykovy univerzity

Náklad: 300ks

Editor: Radim Herčík

Redakce: Manuela Agnes Kopřivová,
Roman Kopřiva, Don Sparling, David Konečný

Foto: Ota Nepilý, Studio Gappo

Grafická úprava: Milan Katovský

Tisk: Tiskárna Didot, s. r. o.

1. vydání, 2014

